

HUMANIZATION - TODAY'S TIME TREND

Čestmír SERAFÍN

Abstract: Integrating persons with infirmity of health requires complex solution to the communities, to which it should be forgo deeper knowledge problems of health handicapped.

Key words: humanization, technology, handicapped person, aids for handicap.

HUMANIZACE - TREND DNEŠNÍ DOBY

Abstrakt: Začleňování osob se zdravotním postižením do společnosti vyžaduje komplexní řešení, kterému by mělo předcházet hlubší poznání problematiky zdravotně postižených.

Klíčová slova: humanizace, technika, osoby s handicapem, pomůcky pro handicapované.

Úvod

Vysoká životní úroveň je podmíněna výkonnou a dobře fungující technikou. Vyspělou společnost si nelze představit bez toho, že by využívala vymožeností techniky nebo postupů obvyklých při cílevědomé výrobě zboží.

Osobní život lidí je ovlivňován jednak základními principy společnosti, v níž žijí, jednak způsobem života, který je dnes spjat s vědeckotechnickým rozvojem. Neobáváme se svěřit strojům veškeré informace a chod ekonomiky.

V lékařství strojům svěřujeme svůj život. Ovládáme stroje a oni svým způsobem ovládají nás. Mnohokrát zvyšované životní tempo, vnáší do života neustálé změny, jejichž vliv není jednoznačný - obohacují nás, ale zároveň zvyšují fyzickou i psychickou zátěž.

Změny způsobu života ovlivněného vědou a technikou ovlivňují naše podvědomí, mění mnohé v lidských vztazích. Vývoj dětí je ovlivněn vědeckotechnickými pokroky, jsou bystřejší, ale zřejmě příliš brzy dospívají. Tak jako se mění názory člověka a jeho požadavky, mění se i charakter rodiny a představa spokojeného domova. Proto je důležité si neustále uvědomovat, kde jsou meze. Bez vědy a techniky bychom samozřejmě nedosáhli tak výrazného pokroku, ale neměli bychom zapomínat, že také na přátelství, lásku a spokojenou rodinu. To jsou humanistické stránky technického rozvoje.

Humanismus (z latinského *humanus*, lidský) označuje různé myšlenkové směry a postoje, zaměřené na člověka, lidství a lidstvo. Lze ho označit jako způsob myšlení a

činnosti směřující k lidství, respektující rasové, jazykové, národnostní nebo náboženské filozofie, či postoje.

Humanismus, technika a lidé s handicapem

Humanizace života a sledování kvality života, to je trend dnešní doby v mnoha vyspělých zemích. S tímto se dostává do popředí i problematika vyrovnávání příležitostí osob se zdravotním postižením a zejména pak zvyšování kvalitativní úrovně jejich života. Kromě práva na vzdělání, odpovídajícího pracovního uplatnění, bydlení či rodinného života, je důležitou otázkou i oblast zdravotní péče, sociální a právní ochrany. Ve všech těchto oblastech se výrazně projevuje potřeba kvalitních kompenzačních pomůcek, které osobám se zdravotním postižením umožní částečnou nebo úplnou integraci do běžného života.

Vycházíme-li se základního rámce vymezeného oblastí zdravotního postižení osob s handicapem, pak se musíme opírat o legislativní rámec daný Národním plánem vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením (1998) a později přijatým Národním plánem podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006 – 2009 (2005), ale i dalšími dokumenty, zabývajícími se touto oblastí. Z těchto materiálů vyplývá, že společnost si je vědoma významu integrace osob se zdravotním postižením a přizpůsobuje tomu svou legislativu (v oblasti dávkové podpory zaměřené na kompenzační pomůcky jde o vyhl. č.182/1991 Sb. kterou se provádí zákon o sociálním

zabezpečení a zákon o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů).

Kompenzační pomůcky usnadňují úkony běžného života, studium a přípravu na budoucí pracovní uplatnění, přístup k informacím, usnadňují začlenění do pracovního a společenského života. Jejich použitím dochází k odstranění, zmírnění nebo překonání následků postižení, a to až do takové míry, že postižená osoba je schopna dělat stejné činnosti jako člověk bez postižení a se stejnou kvalitou.

Podle šetření Českého statistického úřadu (vůbec prvního svého druhu v ČR), žije v současné době v České republice 1 015 548 osob se zdravotním postižením, kteří tvoří 9,87 % celé populace. Tyto osoby tvoří silně diferencovanou skupinu definovanou přítomností postižení, které i s ohledem na přetrvávající bariéry ve společenském prostředí může způsobovat složité handicapy. Současná společnost se sama charakterizuje jako společnost rovných šancí, přitom ale zdravotně postižení již z podstaty věci představují skupinu, u níž nerovnost příležitostí je dána jejich handicapem.

Mezi nejčastější typy zdravotního postižení patří choroby vnitřních orgánů, následovány nemocmi pohybového ústrojí. Oba uvedené typy handicapu se vyskytují u nadpoloviční většiny osob se zdravotním postižením v České republice, přičemž zejména druhá část, nemoci pohybového ústrojí, se bez pomoci kompenzačních pomůcek neobejde.

Rozvoj moderních technologií zásadním způsobem ovlivnil kvalitu života lidí a do budoucna ji ve stále větší míře ovlivňovat bude. U osob se zdravotním postižením se pozitivní trend v této oblasti projevuje nejvíce. Sortiment kompenzačních pomůcek se v České republice v posledních letech výrazně zlepšil, i když u určitých typů postižení není nabídka i dostupnost prostředků zdravotnické techniky zcela optimální (viz. tabulka 1, zdroj: ČSÚ). Z výsledků zde uváděných vyplývá, že technické pomůcky používají zejména lidé se zrakovým, tělesným a sluchovým postižením (a to více jak 60% z celého souboru).

Myslíme, že je neoddiskutovatelný fakt, že kompenzační pomůcky hrají významnou roli v procesu integrace osob se zdravotním postižením do běžné společnosti. Bez těchto pomůcek by si plnohodnotný život nedokázala většina z nich vůbec představit. Výraznou úlohu hrají kompenzační pomůcky při zapojení zdravotně postižených i do pracovního procesu. Tato oblast je sice ovlivněna řadou faktorů (situace na trhu práce, nastavení sociálních služeb, vzdělání), ale zejména zdravotní omezení jednotlivce a jeho specifika určují míru jeho možností a pak tedy určující roli hraje možnost technického řešení potlačení daného handicapu. Zvýšení přístupu ke vzdělání a na pracovní trh je vedle sociálních podmínek také ovlivňováno mírou odstraňování fyzických bariér.

Typ postižení	Potřeba pomůcky					celkem
	nepotřebuje	Má odpovídající	nevyhovující	jiná	neuvedeno	
	Absolutně					
tělesné	203 839	327 354	8 763	3 712	6 739	550 407
zrakové	26 809	55 171	2 497	625	2 337	87 439
sluchové	26 499	41 351	3 620	1 720	1 510	74 700
mentální	79 952	22 345	792	1 377	2 233	106 699
duševní	104 969	17 633	919	881	3 663	128 065
vnitřní *	659 037	213 922	3 378	4 795	9 560	890 692
Celkem	1 101 105	677 776	19 969	13 110	26 042	1 838 002

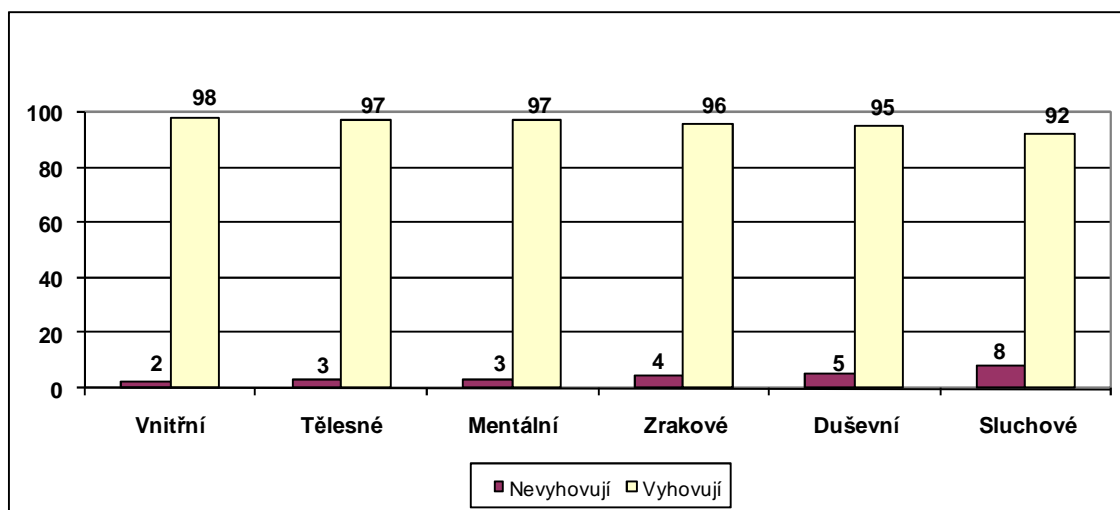
* Včetně vícenásobných vnitřních

Tab. 1: Potřeba pomůcky pro postižené osoby podle typu postižení

Statistické údaje udávají, že ve skupině postižením jsou čtyři pětiny v zaměstnaneckém ekonomicky aktivních osob se zdravotním poměru a pětina patří do skupiny osob

samostatně výdělečně činných. Což je poměrně vysoké číslo, které ale lze zvýšit. Míra zvýšení je dána i kvalitou kompenzačních pomůcek.

Z údajů na obr. č. 1 (zdroj: ČSÚ) vyplývá, že potřebu nenaplnují ve vyšší míře kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením.

Obr. 1: Spokojenost s kompenzačními pomůckami – v %

Začleňování osob se zdravotním postižením do společnosti vyžaduje komplexní řešení, kterému by mělo předcházet hlubší poznání problematiky zdravotně postižených. Rozsáhlé výzkumy, které v posledních letech probíhají, jsou základem pro další rozvoj nových technologií.

Během předchozích dvaceti let, kdy došlo k intenzivnímu růstu informačních technologií snížením nákladů na jejich výrobu a vytvářím programů na ovládání srozumitelných a jednoduchých, dokáže dnes ovládat počítač i dítě. Uživatelé, kteří jsou schopní ovládat počítač jen velmi omezeným způsobem, využitím moderních technologií mají možnost toto zvládat pomocí libovolné části těla, pomocí oka, či hlasu. Tyto systémy jsou dnes již natolik propracované, že umožňují hendikepovaným osobám plné zapojení do pracovního i osobního života. Již běžně se můžeme setkat s přístroji na bázi počítačových myší, klávesnic nebo joysticků, které umožňují uživatelům ovládat počítač například bradou nebo celou hlavou. Na většině operačních systémů je dostupný software, který zobrazí klávesnici na obrazovce a pomocí polohového zařízení umožňuje psát text.

Zařízení I4Control, vyvinuté Gerstnerovými laboratořemi ČVUT v Praze, umožňuje ovládat počítač pohybem očí. Další způsob - hlasové ovládání dokáže již fungovat v reálném čase,

ale úkony musí být přímočaré - dialog je ještě stále otázkou budoucnosti.

I pro nevidomé existují technologie založené na Braillově písmu (Eureka A4). Informace z počítače lze získat i převodem textu do zvukové podoby (screen-reader).

V nedávné době byla vyzkoušena metoda ovládání počítače pomocí senzoru umístěného v pacientově hlavě, který snímá aktivitu mozkových buněk. Na Technické univerzitě v Liberci je vyvíjen software nahrazující zapisovatelky, který se také dá využít osobami se zdravotním postižením.

Takto by se dalo pokračovat dál. Většina firem si uvědomila existenci trhu, který dosud nebyl pokryt jejich výrobky a reagují tak na rostoucí poptávku u osob se zdravotním postižením. Začínají se vyrábět speciálně upravené domácí elektrospotřebiče, které umožňují vyrovnat jejich handicap "mluvící" pračka, bezpečnostní varné panely nebo hmatové výstupky na ovládacích částech spotřebičů – to jsou jen příklady realizovaných systémů, které kompenzují zdravotní postižení jejich majitelů (např. fy ETA, Elektrolux, nebo Linet).

Technické systémy podpory osob se zdravotním postižením se neustále vyvíjejí, jsou složitější, propracovanější a dokonalejší. Neméně důležitou oblastí je i volba kompenzační pomůcky, neboť ta je podmíněna

nejen typem vady, stupněm postižení, ale také potřebami handicapované osoby, jejími schopnostmi a dovednostmi, věkem, způsobem využití apod.

Závěr

Úlohou vývoje techniky v kontextu soudobého chápání humanity a to z hlediska fyziologického, psycho-logického i filozofického chápání lidství je velmi složitou otázkou, která výrazně přesahuje oblast vymezenou tímto článkem.

V úvahách, zabývajících se touto otázkou, je třeba zdůraznit, že nebezpečí pro harmonický vývoj lidstva není v samotné technice a technizaci života, ale zejména v nepochopení role techniky. Je nutné se vždy snažit o mimotechnické zdůvodnění techniky a o hledání jejích skutečných perspektiv ve vývoji lidské kultury. Moderní technika musí účelně budovat hmotnou základnu a rámec pro lidstvo. Musí se však opírat nejen o vědecké a technické poznatky, ale musí přitom dbát i o humanitu. Problém techniky není řešitelný jen humanizací jí samé, ale i humanizací celé společnosti. Pokud se tedy setkáváme s etickými problémy techniky, pak tyto nemohou být řešeny jen na technické úrovni, ale i na celospolečenských.

Použitá literatura

(1) PROCHÁZKOVÁ, I. a kol. *Technická výchova, součást humanistického modelu pregraduální přípravy učitelů*. Olomouc : Votobia, 2004

(2) ARMAND, L. *Technics and Humanism. Technicity*. Praha: Litteraria Pragensia, 2006

(3) ŠINDELÁŘ, J. *Technika a humanismus v západoněmeckém myšlení o německé kritice techniky se zvláštním zřetelem k romantizujícím proudům*. Praha : Academia, 1967

(4) KRHUTOVÁ, L. a kol. *Občané se zdravotním postižením a veřejná správa*. Univerzita Palackého, Olomouc 2005

(5) *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [cit. 2008-16-10] Dostupné na <URL: <http://www.mpsv.cz/cs/8>>

(6) *Výsledky výběrového šetření zdravotně postižených osob za rok 2007*. [cit. 2008-16-10] Dostupné na <URL: <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/3309-08>>

(7) *Střednědobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením*. Usnesení vlády č. 605 ze dne 16.června 2004. Praha : 2004 . [cit. 2008-16-10] Dostupné na <URL: <http://www.nrzp.cz>>

(8) Vládní výbor pro zdravotně postižené občany. *Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006-2009*. Praha : Úřad vlády ČR, 2005

Doc. Ing. Čestmír Serafín, Dr.,
Katedra technické a informační výchovy,
Pedagogická fakulta Univerzity
Palackého,
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc,
E-mail: cestmir.serafin@upol.cz,
Tel: + 420 585 635 801